

Professor Sulev Mäeltsemees

PROFESSOR SULEV MÄELTSEMEES – LOOVALT SISUKAD JA MÕTESTATUD TEGEVUSED LÄBI AASTAKÜMNETE

Meie ajakirja käesolev teine erinumber¹, 1-2017, on valdavalt pühendatud professor **Sulev Mäeltsemehele**, kes on sündinud 7. augustil 1947 Lihulas. 1970. aastal lõpetas ta *cum laude* Tartu Ülikooli majandusgeograafina. Diplomitöö (juhendaja prof Salme Nõmmik) käsitles elutarbeline teenindamise korraldust ja optimeerimist. Tööle suunati ta nooremteadurina NSV Liidu Teaduste Akadeemia Majandusmatemaatika Keskinstituudi Eesti filiaali Tallinnas (Rahukohtu 3, nüüd tuntud Stenbocki majana). 1975. aastal kaitses ta majanduskandidaadi Hans Jalasto juhendamisel Tartu Ülikoolis geograafiakandidaadi väitekirja “Teeninduse regionaalse arengu analüüs ja prognoosimine” ja töötas seejärel märgitud majandusmatemaatika instituudis kolm aastat vanemteadurina.

1978. aastal valiti Sulev Mäeltsemees Tallinna Polütehnilise Instituudi (nüüd Tallinna Tehnikaülikooli /TTÜ/) majandusteaduskonna teenindusökonoomika kateedri juhatajaks.² Sel perioodil hakkas edukalt arenema koostöö eriala kolleegidega Moskva, Omski ja Vladivostoki teeninduse tehnoloogainstituutides. S. Mäeltsemees oli Eestis esimesi, kes alustas teeninduse arengu ja korralduse valdkonnas välisriikide kogemuse (eelkõige tolleaegses Saksa DVs, aga ka Ungaris jm) uurimist. Vastava informatsiooni kättesaadavus sel ajal oli raskendatud isegi sotsialistlikest riikidest, rääkimata lääneriikidest. Seepärast oli äärmiselt suur õnn, et 1983. aastal avanes tal võimalus DAADi (*Deutscher Akademischer Austauschdienst*) stipendiaadina sõimeerida Maini-äärses Frankfurdis Johann Wolfgang Goethe Ülikooli Sotsiaal- ja Majandusgeograafia Instituudis (direktor prof Josef Matznetteri juures). Stažeerimise kõrval luges ta seal ka 32-tunnise loengukursuse “Eesti NSV majandusgeograafia”.

1986. aastal valiti Sulev Mäeltsemees Eesti Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudis direktor Rein Otsasoni initsiatiivil varasema sotsiaalse infrastruktuuri sektori ja õiguse sektori ühendamisel moodustatud sotsiaalse infrastruktuuri ja regionaalökonoomika sektori juhatajaks. 1988. aastal valiti ta Eesti TA Majanduse Instituudi teadusdirektoriks. Seal alustas S. Mäeltsemees regionaalse isemajandamise ning kohaliku omavalitsuse uurimist, mis poole sajandi jooksul oli Eestis unustatud. Selle asemel toimusid riigi kesk võimu ripatsina kohalikud rahvasaadikute nõukogud. Eesti TA Majanduse Instituut kujunes NSV Liidus regionaalse isemajandamise juhtivaks teaduskollektiiviks. NSV Liitu esindati Euroopa sotsialismimaade

---

¹ Esimene erinumber 2-2016 oli pühendatud Tartu Ülikooli emeritprofessor Janno Reiljanile.
² Allakirjutanu on aastakümneid olnud kursis Sulev Mäeltsemehe tegevustega (mõnikord ka kaastegijana), olles aastatel 1969-1974 teenindusökonoomika kateedri üliõpilane, seejärel pikaajaliselt (1975-1992) sama kateedri koosseisuline teadur (1975-1978), mittekoosseisuline õppejõud (1975-1987) ning koosseisuline vanemteadur, juhtivteadur ja õppejõud-dotsent (1987-1992); aastatel 1990-1994 TTÜ majandusteaduskonna arendusprodekaan ning aastal 1992 TTÜs loodud esimese majanduspoliitika õppetooli asutaja taasiseseisvunud Eestis, selle juhataja ja professor (1992-1997); alates 1996 kuni tänaseni tegev ka Tartu Ülikoolis (majandusteaduskond, Pärnu kolledž, Narva kolledž).

rahvusvahelises regionaalse isemajandamise ja kohaliku omavalitsuse töögrupis, Tallinnas korraldati üleliidulisi konverentse, avaldati sellealaseid publikatsioone (peaasjalikult preprindi vormis, mida sai kiirelt ilma Glavliti tsensuurita avaldada).

1988. aastast lülitus ta aktiivselt tolleaegse IME (IseMajandava Eesti) kontseptsiooni koostamisse. S. Mäeltsemees osales meie Kohaliku omavalitsuse aluste seaduse väljatöötamise töögrupis, mis võeti vastu 10. novembril 1989 (samal päeval langes Berliini müür). Ta on ka hiljem osalenud mitme kohaliku omavalitsuse seaduse (nt 1993. aastal Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, 2002. aastal Kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seadus) väljatöötamisel.

1989. aasta detsembris toimusid Eestis poole sajandi järel esimest korda peaaegu demokraatlikud valimised (kohaliku omavalitsuse volikogudesse) ja S. Mäeltsemees valiti Tallinna Linnavolikogu liikmeks. Aastatel 1992-93 oli ta täiskohaga Tallinna Linnavolikogu esimees. Aastatel 1993-96 oli ta Tallinna Linnavolikogu liige ja volikogu aseesimees ning Tallinna Kesklinna Halduskogu esimees. Tallinna Kesklinna Halduskogu liige oli ta veel ka aastail 1996-1999.

Aastail 1990 kuni 1993 juhtis ta üleriigilist 26-liikmelist (peaasjalikult teadlastest koosneud) haldusreformi ekspertkomisjoni, mis oli moodustatud kohaliku omavalitsuse taastamiseks ja analüüsis tolleaegse kahetasandilise kohaliku omavalitsuse süsteemis esmatasandi üksuste – endiste külanõukogude, alevite ja linnade valmistolekut täita kohaliku omavalitsuse ülesandeid. Aastatel 1992-93 oli S. Mäeltsemees Põhiseaduse Assamblee kohaliku omavalitsuse ekspert.

1980. aastate lõpust andis S. Mäeltsemees oma panuse Eesti kohaliku omavalitsuse üksuste liitude (Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit) tegevuse taastamisel. Sellealase ja ka hilisema koostöö eest kohaliku omavalitsuse üksuste liitudega omistati talle 2005. aastal Eesti Linnade Liidu teeneteplaat ja 2011. aastal Eesti Maaomavalitsuste Liidu kuldmärk. Alates 1997. aastast valiti S. Mäeltsemees Eesti Linnade Liidu Vanemate Kogu (2004. aastast ümber nimetatud Eesti Omavalitsusliitude Vanemate Koguks) peavanemaks.

1993. aastast kuni 1997. aastani oli ta valitud avaliku teenistuse täienduskoolituskeskuse – Eesti Haldusjuhtimise Instituudi rektoriks. Sellesse aega mahtusid tuhandetele meie riigi ja kohaliku omavalitsuse ametnikele ja poliitikutele korraldatud täienduskoolituskursused, sh kümned väliskoolitusreisid (nt kantsleritele, maavanematele, maasekretäridele, valdade ja linnade volikogude esimeestele ning vallavanematele ja linnapeadele) eelkõige Saksamaa Liitvabariiki, aga ka Inglismaale ja Rootsi ning Euroopa Liidu institutsioonidesse Brüsselis ning Euroopa Haldusjuhtimise Instituuti Maastrichtis. Ta arendas tihedat koostööd ja viis läbi ühiseid täiendkoolituse projekte Saksamaa Liitvabariigis Bonn Bad-Godesbergis (nüüd Brühli) asuva Avaliku Halduse Liiduakadeemiaga (*Bundesakademie für öffentliche Verwaltung*).

Peale töösuhte lõpetamist Eesti Haldusjuhtimise Instituudiga töötas S. Mäeltsemees ligi aasta tolleaegse regionaalministri juures. Aastatel 1996-1998 kirjutas ta tervik-

tekstiks Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud veerandsajaliikmelise haldusreformi komisjoni (Riigikogu liikmed, ministrid, maavanemad, kohaliku omavalitsuse üksuste ja nende liitude juhid jt) poolt koostatud kontseptsiooni Avaliku halduse arendamise alused osad.

1998. aastast valiti S. Mäeltsemees Tallinna Tehnikaülikooli regionaalpoliitika professoriks ning 2004. aastast sotsiaalteaduskonna (kuni 2010. aastani humanitaarteaduskonna) dekaaniks ja ta töötas sel ametikohal kuni emeriteerumiseni 1. jaanuaril 2017. Aastail 2000-2015 oli ta TTÜ nõukogu juhataja ning 2007. aastal anti talle ülikooli teenetemedal "Mente et Manu".

2003. aastal asutati Eestis DAADi Stipendiaatide Eesti Selts ja Sulev Mäeltsemees valiti selle seltsi esimeheks. Veel 2003. aastal sai ta DAAD stipendiaadina stažeerida Saksamaa Liitvabariigis – esmalt kuu aega Saksamaa juhtivas avaliku halduse kõrgkoolis – Speyeri Avaliku Halduse Kõrgkoolis (*Deutsche Hochschule für Verwaltungswissenschaften Speyer*) ja selle tuntuima teadlase prof Herbert von Arnim'i juures. Teise kuu stažeeris ta Osnabrücki Ülikooli Munitsipaalõiguse Instituudis (*Institut für Kommunalrecht der Universität Osnabrück*) direktor prof Jörn Ipseni juures.

TTÜs jätkas ta paljude aastate jooksul kujunenud konstruktiivse koostöö arendamist Saksamaa Liitvabariigiga, sedapuhku Brühlis asuva Avaliku Halduse Kõrgkooliga (*Hochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung*), mis on Saksamaa Liitvabariigis ametnike ettevalmistuse juhtiv kõrgkool. Sajandivahetusest alates viibisid üle aasta nädalasel õppereisil Brühlis ja mitmes Euroopa Liidu institutsioonis, aga samuti Nordrhein-Westfaleni liidumaa valitsusasutustes ca 15 TTÜ avaliku halduse eriala üliõpilast ning järgmisel aastal sama suur grupp sealseid üliõpilasi Eestis.

Euroopa Nõukogu Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Kongressi (CLRAE – *Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe*) juures moodustati 1998. aastal Euroopa kohaliku omavalitsuse harta ekspertide grupp, kuhu igast Euroopa Nõukogu liikmesriigist kinnitati üks täis- ja üks asendusliige. Kuni 2011. aastani oli S. Mäeltsemees Eesti-poolne täisliige. Tema asendusliige oli Tartu Ülikooli dotsent, õigusteaduse doktor Vallo Olle, kes 2012. aastast on selle Ekspertide grupi täisliige ning S. Mäeltsemees tema asendusliige. Aastatel 2002-2010 oli S. Mäeltsemees Euroopa juhtiva kohaliku omavalitsuse uurimiskeskuse (Pariisis) DEXIA töögrupi Eesti ekspert.

2002.-2005. aastani oli S. Mäeltsemees Vabariigi Presidendi Akadeemilise Nõukogu riigihalduse ja kohaliku omavalitsuse komisjoni liige. 2002. aastal omistas Vabariigi President talle kohaliku omavalitsuse taastamisele kaasaaitamise eest Valgetähe IV klassi teenetemärgi. 2005. aastal andis Siseministeerium talle Kodanikupäeva aumärgi.

Korduvalt on S. Mäeltsemees andnud ekspertarvamusi kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse arendamise küsimustes Riigikogu Kantsleile, Tallinna Linnavoli-

kogule ja Linnavalitsusele, teistele Eesti kohaliku omavalitsuse üksustele ning nende liitudele. Eelkõige on tema tegevus olnud seotud Tallinna linnaga. S. Mäeltsemees oli üks eestvedajaid 1996. aastal Tallinnas läbi viidud Pealinna juhtimise esimesel rahvusvahelisel konverentsil ja sellele mõneaastaste vahedega järgnenud neljal konverentsil (kuni 2009. aastani). Ta on oma kolleegidega viinud läbi Tallinna linna tellimisel mitmeid uurimistöid. 2002. aastal avaldas ta mahuka (306 lk) monograafia „Tallinna juhtimine“ ja 2007. aastal omistati talle Tallinna linna teenetemärk.

S. Mäeltsemees on ettekannetega esinenud paljudel rahvusvahelistel konverentsidel Eestis ja välismaal ning neid ka Eestis korraldanud. Ta on enam kui kolmesaja publikatsiooni, neist ligi poolesaja rahvusvahelise levikuga publikatsiooni autor, esinenud saksakeelsete loengutega Eesti sotsiaalmajandusliku arengu ning avaliku halduse (eelkõige kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse) korralduse ja reformimise teemadel kogumalus üle saja tunni, sh pooles mahus välisriikide ülikoolides (Düsseldorf, Frankfurt Maini-ääres, Flensburg, Mainz, Mannheim, Zürich) või ettekannetega raekodades (Kiel-1993, Wismar-1994) ning teise poole mahus Eestis viibinud välisdelegatsioonidele.

S. Mäeltsemehe õppe-, teadus- ja arendustöö põhisuunad on “Kohaliku omavalitsuse korraldus Eestis ja selle võrdlus välisriikidega”; “Regionaalne juhtimine Eestis ja välisriikides”; “Regionaalpoliitika Eestis ja Euroopa Liidus”; “Haldusreform”. Tema juhendamisel on kaitstud kaks doktoritööd (Mikk Lõhmus ja Raivo Linnas) ning paarkümmend magistratööd.

Aastatel 2002-2006 kirjutas S. Mäeltsemees kaheosalise gümnaasiumi Ühiskonna-geograafia õpiku koos töövihikutega (avaldas kirjastus „Avita“), mis ilmus ka vene keeles. Aastatel 2012-2015 kirjutas ta üldhariduskooli uue Ainekava alusel ja sama kirjastuse tellimisel samuti kaheosalise gümnaasiumi Ühiskonnageograafia õpiku.

Aastaid on S. Mäeltsemees kuulunud Eesti Geograafia Seltsi juhatusse, aastail 2001-2013 oli ta seltsi revisjonikomisjoni esimees. 2011. aastast on ta Tallinna Teadlaste Maja nõukogu esimees.

Alates esimesest majanduspoliitika teaduskonverentsist 1984. aastal (nn laevakonverentsist) on professor Sulev Mäeltsemees pea alati osalenud ettekandjana või moderaatorina (Tartu-Värskas, Värskas, Jänedas). Ta on kolmekeelse rahvusvahelise teadusajakirja „Eesti majanduspoliitilised väitlused“ üks toimetajatest. Temast on palju toetavat, ideelist ja nõuandvat abi nii konverentside korraldamisel-jätkamisel kui ajakirja väljaandmisel olnud.

Eelnevale lisaks on Sulev hea ja sõbralik kolleeg, teistest hooliv ja toetav kaaslane, kellel on sügavad teadmised, tasakaalukus, korralik analüüsivõime, suur huvi maailma probleemide ja meie Eesti ühiskonna, looduse, kultuuri, keele ning rahvuse säilimise vastu. Sulev on hooliv abikaasa ja muhe vanaisa kahele lapselapsele. Temas on lahe, mitmekülgne ja toreda filosoofiaga huumorimeel! Ja muidugi malemäng, kui aega leidub – nii turniiride jälgimine (näiteks aastaid Tallinnas toimunud rahvus-

vahelised Paul Kerese ja teised maleturniirid) kui ka huvi end proovile panna ja ise mängida! Loomulikult ka teised sportlikud tegevused (eelkõige sportmängudest võrkpall ja korvpall, aga viimastel aastatel pea igal nädalavahetusel lauatennis) koos hea seltskonna ja saunaga. Ajapuuduse tõttu on unarusse jäänud ülikooliaegne kirk – bridžimäng.

Käesoleva, 2017. aasta 7. augustil, täitub tõsisel ja pühendunud töömehel, emeriit-professor Sulev Mäeltsemehel 70 eluaastat! Need on kindlasti tõiselt, sisukalt, väärtuslikult ja huvitavalt elatud aastakümned olnud!

Palju õnne Sulev, head tervist, edu ja asjalikku koostööd ka edaspidiseks!

Tallinnas, veebruar-märts 2017

Kolleegide ja ajakirja-konverentside toimkonna nimel,

Matti Raudjärv (peatoiimetaja)
Sulevi pikaajaline sõber ja kolleeg